

AUTOREFERAT

I. Imię i nazwisko: Ewa Bartos

II. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

- 2009–2014: studia doktoranckie, Uniwersytet Śląski w Katowicach.
Temat rozprawy doktorskiej: *Figury braku. O prozie Stanisława Dygata*.
Promotor: prof. dr hab. Marian Kisiel.
Recenzenci: prof. dr hab. Jerzy Jarzębski, prof. dr hab. Krzysztof Kłosiński
- 2004–2009: studia magisterskie w zakresie filologii polskiej, Uniwersytet Śląski w Katowicach.

III. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- 01.04.2016 – nadal: adiunkt, Zakład Literatury XX i XXI Wieku, Instytut Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego.
- 01.10.2014–31.03.2016: asystent, Zakład Literatury Współczesnej, Instytut Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego.
- 14.10.2013–30.09.2014: asystent, Zakład Literatury Współczesnej, Instytut Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego (½ etatu etatu).
- 1.05.2010–30.09.2014: starszy referent, Dziekanat Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego.
- 1.09.2009–1.04.2010: starszy referent, sekretariat Studiów Podyplomowych Logopedii i Medialnej Emisji Głosu Uniwersytetu Śląskiego.

IV. Działalność naukowo-badawcza poprzedzająca (ujęte w punkcie V) główne osiągnięcia wynikające z art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

Z Wydziałem Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego jestem związana od czasu studiów polonistycznych, które rozpoczęłam w 2004 roku. Od pierwszego roku studiów swoje zainteresowania naukowo-badawcze związałam z Studenckim Kołem Naukowym Teorii Literatury. Przez pięć

Ewa Bartos

lat byłam jego przewodniczącą. Pod opieką naukową dr. hab. prof. UŚ Macieja Tramera¹, przy współpracy z dr. hab. Miłozsem Piotrowiakiem i dr. hab. Mariuszem Jochemczykiem w latach 2005–2009 organizowałam i współorganizowałam szereg wydarzeń o charakterze naukowym (między innymi konferencja naukowa *Władysław Broniewski*, Katowice, 14–17 października 2008, sympozja, wystawy, obozy naukowe). Najważniejszym wydarzeniem, które ma po dziś dzień wpływ na moją postawę naukową była organizacja sympozjum naukowego w Muzeum im. Władysława Broniewskiego w Warszawie w 2008 roku. Aby je przygotować wraz innymi członkami koła wielokrotnie spotykaliśmy się z Stanisławem Kędzierskim, kustoszem muzeum. Za jego pozwoleniem pracowaliśmy na rękopisach poety. Kontakt z autentycznym dokumentem, możliwość przyjrzenia się zmianom, jakie autor wprowadzał do tekstu, stały się dla mnie niezwykle ważnym doświadczeniem, które wpłynęło na mój sposób badania literatury. W tym okresie byłam pod wielkim wpływem tekstów teoretycznoliterackich i filozoficznych. Pracę magisterską pod tytułem *Z Erosem na karuzeli. „Raz w roku w Skiroławkach” Zbigniewa Nienackiego*, napisałam pod kierunkiem dr. hab. prof. UŚ Jana Piotrowiaka i obroniłam w 2009 roku.

Okres studiów magisterskich był dla mnie ważny, jednak dopiero studia doktoranckie zmieniły mój sposób postrzegania literatury. W 2009 roku związałam się z Zakładem Literatury Współczesnej (obecnie Zakład Literatury XX i XXI Wieku). Przedmiotem mojej rozprawy doktorskiej, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Mariana Kisiela, była twórczość Stanisława Dygata. Podczas studiów magisterskich fascynowała mnie teoria literatury jako seria możliwych (realnych i potencjalnych) usytuowań literatury w różnorodnych odniesieniach światopoglądowych, jednak dopiero praca z promotorem doktoratu uzmysłowiła mi, że pierwotnym i najważniejszym przedmiotem badań jest sama literatura. Nie „jak”, ale „co”.

W 2015 roku uzyskałam stopień doktora nauk humanistycznych. Moja dysertacja pod tytułem *Figury braku. O prozie Stanisława Dygata* została opublikowana w formie książki autorskiej w 2016 roku. Studium jest próbą interpretacji powieści autora *Jeziora Bodeńskiego*, ze szczególnym zwróceniem uwagi na sposób, w jaki zapisuje on w swojej twórczości kategorię „braku”. Brak rozumiany jako figura myślowa, a nie retoryczna, uobecnia się na kartach utworów pisarza jako kondensator pragnień.

Monografia została podzielona na trzy części: I. *Ekonomia i brak*, II. *Pragnienie i brak*, III. *Czas, wojna i brak*. Pierwszy rozdział to interpretacja kolejnych powieści pisarza, ze szczegól-

¹ W *Autoreferacie* konsekwentnie używam obecnych stopni i tytułów naukowych badaczy, z którymi współpracowałam.

nym zwróceniem uwagi na brak, jako zasadę konstytuującą myślenie o miłości. Okazuje się, że wybory miłosne bohaterów tej prozy podlegają prawu ekonomii. Racjonalne kalkulacje, przeliczenia możliwych zysków i strat, wynikających z zaangażowania w związek, są najczęstszą przyczyną, dla której postaci rezygnują z miłości. Drugi rozdział, *Pragnienie i brak*, to próba znalezienia odpowiedzi na pytanie o powód, dla którego brak jest tak ważny w strukturze powieści. Człowiek w prozie autora *Pożegnań* konstruuje swoją podmiotowość przez pragnienie, do którego zaistnienia niezbędne jest poczucie braku. Ciągłe oscylowanie pomiędzy spełnieniem a niespełnieniem, buduje podmiotowość opartą na niedosycie. Brak pobudza człowieka do odkrywania nowych pragnień, a przybliżanie i oddalanie podmiotu od przedmiotu pragnienia – stwarza dogodną sytuację do pobudzania i pozbawiania przyjemności bohaterów Dygata. Trzeci rozdział, *Czas, wojna i brak*, stanowi kontynuację rozważań z rozdziałów pierwszego i drugiego, wzbogacając o nowy sposób rozumienia braku, zbliżając go do pojęcia nostalgii. To nowe rozumienie braku uruchamia myślenie o pamięci i wspomnieniach, dotkliwym uczuciu pustki po starciu czegoś. W przypadku prozy Dygata, bezpośrednio łączy się z doświadczeniem II wojny światowej i przeobrażeniami społecznymi, jakie miały miejsce w trakcie wojny oraz po jej zakończeniu.

W książce nie stawiałam sobie zadania uzyskania definitywnych odpowiedzi na nurtujące mnie problemy. Sądzę, że możliwość uchwycenia fenomenu prozy Stanisława Dygata opiera się na zaakceptowaniu różnorodnych rozstrzygnięć. Pozwalają one zaklasyfikować pisarza do danej grupy twórców, a jednocześnie go z niej wyjmują. Studium *Figury braku*, wpisując się w dotychczasowe rozstrzygnięcia krytyczne i historycznoliterackie, jest jednocześnie próbą spojrzenia na dzieło Dygata z pozycji ekonomii literatury. Ten wątek odczytań był prowadzony marginalnie, o ile był w ogóle podejmowany.

Moja praca nad twórczością Stanisława Dygata nie zakończyła się jednak wraz z wydaniem książki. W 2018 roku na prośbę Państwowego Instytutu Wydawniczego napisałam posłowie do najnowszego wydania *Podróży*.

Moje zainteresowania badawcze nie ograniczały się (i nie ograniczają) tylko do twórczości jednego pisarza. Pisząc doktorat, starałam się poszerzać swoją wiedzę na temat zarówno literatury wysokoartystycznej, jak i tej zaliczanej do nurtu popularnego oraz sięgać do literatury przedmiotu, recenzji i opinii czytelników. Dokonywałam analiz i interpretacji utworów z przeświadczeniem, że tylko postawa otwarta na wielość pozwala lepiej za pośrednictwem literatury zrozumieć i poznać świat. Powstałe w ten sposób teksty złożyły się na trzy książki wydane przeze mnie przed obroną pracy doktorskiej.

Pierwszą z nich była zmieniona i poprawiona wersja mojej pracy magisterskiej. Została opu-

blikowana w 2013 roku nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego. *Skiroławki. O powieści erotycznej Zbigniewa Nienackiego* to próba opisu mechanizmów erotyki i pornografii na przykładzie ich funkcjonowania w powieści *Raz w roku w Skiroławkach*. Pokazuję w niej najpierw, jaki wpływ na czytelnika wykształconego na wzorcach romantycznych ma w konstruowaniu świata powieściowego wykorzystanie tradycji staropolskiej. Później zastanawiam się – między innymi – nad kategoriami normy, uwodzenia, wstydu, obsceniczności, skandalu, organizującymi perspektywę odbioru powieści. Z lektury *Raz w roku w Skiroławkach* wyłania się obraz erotyczności niepodlegającej uogólnieniom. Erotyka i pornografia są dla autorki książki siłami „rewolucyjnymi”, których jedyną zasadą jest zmienność, naprzemienne burzenie systemu społecznego (pornografia) i asymilowanie się w nim (erotyka).

Także w 2013 roku nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego opublikowałam zbiór trzech szkiców poświęconych twórczości Emila Zegadłowicza. *Motory. Szkice o/przy Zegadłowiczu* to zbiór trzech interpretacji. Pierwsza – „*I nas trzeba plakatować!*” – mierzy się z biografią pisarza, która miała – i wciąż ma – znaczący wpływ na odbiór *Motorów i Zmór*. W „*Chemii mózgow*” postawiłam pytanie o precyzyjnie tworzony przez autora obraz własnej twórczości. *Baby Zegadłowicza* dotyczą problemu biografii pisarza. Niezwykle silna potrzeba zaistnienia i utrwalenia siebie w literaturze doprowadziła Zegadłowicza do „bycia paradoksalnego”. Pisarz jest i – jednocześnie – go nie ma; otwiera się na wielość możliwych interpretacji i uparcie trwa we wcześniej zaprojektowanych przez siebie modelach odbioru.

Ostatnią – przed ukończeniem doktoratu – książką był zbiór studiów i szkiców opublikowany w 2014 roku, także w Wydawnictwie Uniwersytetu Śląskiego. *E/P. Szkice o literaturze „elitarnej” i „popularnej”* to zestaw interpretacji poszukujących w tekstach autorów różnych obiegów czytelniczych śladów wyjątkowości. Część pierwsza dotyczy poezji, druga prozy, trzecia krytyki. Książkę rozpoczyna szkic *Dramat (nie)wyrażonego. O doświadczeniu śmierci w twórczości Tadeusza Różewicza*, w którym jest mowa o wyrażanej w języku traumie nieobecności. W *Anatomii oka. O Różewiczowskim postrzeganiu* podjęto próbę zgłębienia i rozpoznania, w jaki sposób autor *Kartoteki* spogląda na świat, a także dlaczego tak często robi to z perspektywy „ciemności”. W szkicu *Odpowiedź Różewicza. Wokół poematu Kryształowe wnętrze brudnego człowieka* przywołałam poetycki dialog Adama Ważyka i Tadeusza Różewicza – ciekawą, a także ostrą, zapisaną w wierszu wymianę poglądów politycznych i moralnych. Dopelnieniem części Różewiczowskiej jest szkic *Nie-znośna obecność w dźwięku. O teorii wiersza Ryszarda Milczewskiego-Bruno*, który jest próbą spojrzenia na poetę popularnego w latach 60. i 70. XX wieku. Część drugą książki otwiera szkic „*Nieśmiertelna powieść*”. *Kilka uwag o „Trędowatej” Heleny Mniszkówny*, w któ-

Ewa Bartos

rym skupiam się na interesującej mnie w tej lekturze kreacji głównej bohaterki. Funkcjonuje ona w powieści jako Girardowski kozioł ofiarny, postać tragiczna, która musi zginąć. Kolejne dwa teksty to także interpretacje znanych i lubianych przez czytelników romansów. *Podglądanie. O „Kamiennych tablicach” Wojciecha Żukrowskiego* to szkic, w którym prześledzono wątki szpiegowskie i wpływ, jaki na bohaterów powieści wywiera perspektywa voyeura. *Papierowy romans. O „Pestce” Anki Kowalskiej* jest próbą spojrzenia na jedyną w dorobku poetki powieść przez pryzmat zmian, jakie zachodzą w strukturze znaczeniowej romansu. Przyjmie się tu, że pisarka pokazuje możliwe scenariusze relacji miłosnych zachodzących między głównymi bohaterami powieści. Część drugą kończy nietypowy romans, rozgrywający się pomiędzy czytelnikami a autorem. *„Nieprawdziwy Kraj Prawdziwy”*. *Stanisława Dygata doświadczenie Ameryki* to krótka analiza sposobu, w jaki autor *Jeziora Bodeńskiego* uwodzi czytelników w swoich felietonach i artykułach z podróży. Twórca opisując, nie opisuje, przenosi czytelnika do świata, gdzie realna podróż miesza się z wyobrażeniową kreacją Ameryki. Na część trzecią składają się dwa teksty. Są one próbą przyjrzenia się specyficznemu związkowi, jaki wytwarza się pomiędzy badaczami literatury i krytykami, a samym dziełem. Tak więc, *Gombrowicz i Czysta Forma. O zapomnianym szkicu Józefa Bujnowskiego* to przypomnienie lektury, w której badacz chce związać dwóch uznanych twórców: Witolda Gombrowicza i Stanisława Ignacego Witkiewicza. Pojęcie Czystej Formy służy tu do analizy twórczości autora *Ferdydurke*. Jeśli szkic o Bujnowskim jest swego rodzaju przypomnieniem sposobu myślenia badacza emigracyjnego, to kończący książkę tekst *Paradoksy. Z recepcji twórczości Zdzisława Stanisława Pietrasa* stanowi przegląd stanowisk na temat chętnie czytanych kiedyś powieści historycznych. Tutaj krytyka lub akceptacja popularnych opowieści miała swoją podstawę nie tylko w horyzoncie oczekiwań czytelniczych, ale także w horyzoncie oczekiwań polityki kulturalnej państwa.

Podczas studiów doktoranckich miałam przyjemność współrealizować oraz współtworzyć wiele projektów naukowych. Wśród najważniejszych chciałam wymienić cztery projekty. Pierwszym było stworzenie wraz z dr hab. Martą Tomczok (Cuber) książki poświęconej twórczości Tadeusza Różewicza. W zamyśle miała być ona powrotem do dwóch prac poety (*Przygotowania do wieczoru autorskiego* i *Języków teatru*), wywołanych wydaniem *Marginesu, ale...* Pod koniec 2012 roku ukazała się książka pod moją i Marty Tomczok (Cuber) redakcją pod tytułem *Różewicz: dodawanie*. W publikacji wzięli udział nie tylko młodzi badacze, ale do współpracy udało się zaprosić także Kazimierza Brauna, który przekazał nam długi wspomnieniowy tekst na temat swojej współpracy z autorem *Kartoteki* (ukazał się on potem w jego książce autorskiej *Mój teatr Różewicza*, Rzeszów 2013).

Ewa Bartos

Także z dr hab. Martą Tomczok (Cuber) podjęłyśmy się organizacji konferencji na temat literatury popularnej. Jej pokłosiem było wydanie pod naszą redakcją w 2013 roku tomu zbiorowego *Literatura popularna. T. 1: Dyskursy wielorakie*. Badania nad literaturą popularną nie zakończyły się wraz z wydaniem książki. W 2013 roku odbyła się kolejna konferencja z serii, tym razem poświęcona fantastyce. Współorganizowałam ją z dr. Dominikiem Chwolikiem, dr. hab. Pawłem Majerskim i dr Katarzyną Niesporek, którzy także współredagowali ze mną tom *Literatura popularna. T. 2: Fantastyczne kreacje światów* (Katowice 2014). Obecnie w druku znajduje się trzeci tom z tej serii (pod moją redakcją i dr Katarzyny Niesporek): *Literatura popularna. T. 3: Kryminał*.

Równie ważnym projektem, który realizowałam podczas studiów doktoranckich było zaproszenie badaczy do współtworzenia wraz ze mną i dr. hab. Michałem Kłosińskim książki pod tytułem *Doświadczając. Szkice o twórczości (anty)modernistycznej*, która ukazała się pod naszą redakcją w 2014 roku.

V. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017 poz. 1789).

A. Tytuł osiągnięcia naukowego

Miejsca (w)wyobraźni. Studia i szkice o poetach z Górnego Śląska. „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2019, 288 s.

B. Przedstawienie opisu działalności naukowej wraz z omówieniem celów naukowych wymienionych prac i osiągniętych wyników

Książka, którą wskazałam jako główne osiągnięcie habilitacyjne, jest wynikiem badań prowadzonych przeze mnie od 2014 roku. Wtedy prof. dr hab. Marian Kisiel zainicjował regionalistyczny projekt badawczy *Światy poetyckie*, którego zostałam uczestniczką. Pomysłodawca zaplanował stworzenie serii wydawniczej (ukazuje się ona pod ogólną redakcją Mariana Kisielea i Tadeusza Siernego), w której kolejne tomy będą próbą opisu najbardziej reprezentatywnych dwudziestowiecznych twórców związanych z Górnym Śląskiem, Zagłębiem Dąbrowskim, Podbeskidziem oraz Jurą Krakowsko-Częstochowską.

Przystępując do projektu zdecydowałam, że będę badała wyobraźnię poetycką autorów two-

Ewa Bartos

rzących po 1922 roku na Górnym Śląsku. W tej grupie znaleźli się: Wilhelm Szewczyk, Bolesław Lubosz, Tadeusz Kijonka, Stanisław Krawczyk, Feliks Netz, Jerzy Lucjan Woźniak, Edward Zyman, Tadeusz Sławek, Andrzej Szuba, ks. Jerzy Szymik.

Pracując nad kolejnymi tekstami, postępowałam konsekwentnie. Każdorazowo czytałam cały dorobek artystyczny danego twórcy, próbując odnaleźć w nim powtarzające się elementy. Zarówno pisząc interpretację jednego utworu wybranego z dorobku danego twórcy, jak i tworząc tekst, w którym przyglądam się całemu jego dorobkowi poetyckiemu, starałam się prześledzić proces rozwoju artystycznego autora, sprawdzić jak rozwijała się jego poetycka wyobraźnia. Ważne było dla mnie także prześledzenie biografii twórców i recepcji ich dzieł. Uznałam, że hermeneutyczna analiza i interpretacja dzieła literackiego pozwoli mi dokładniej prześledzić to, jak kształtowała się wyobraźnia poetycka poetów z Górnego Śląska.

Analizując i interpretując poezję zadawałam sobie pytanie o miejsce „poetyckiego sensu”. Czy wyobraźnia poetycka nie powinna współgrać ze sposobem postrzegania świata przez publiczność literacką? Jest to pytanie o „miejsce wyobraźni”. Rodzi ono kolejne: o jej usytuowanie w kulturze, mieście, życiu literackim, świadomości zbiorowej i indywidualnej, a ostatecznie – w rzeczywistości. *Miejsca (w)wyobraźni. Studia i szkice o poetach z Górnego Śląska* to książka, w której mierzę się z tymi pytaniami.

Monografię rozpoczyna szkic poświęcony Wilhelmowi Szewczykowi – wszechstronnemu pisarzowi, ale także działaczowi kulturalnemu i politykowi. Autor *Kleszczy* przez lata współuczestniczył w tworzeniu mitu Śląska. Uściślając, można powiedzieć, że miejscem wyobraźni Szewczyka stał się Śląsk, a to, co prywatne, bezpośrednio się z nim łączy. Pisarz miał wszelkie predyspozycje do tego, aby zakorzenić się w innej niż polska przestrzeni kulturowej. Wspominał, że miał epizodyczną przygodę z poezją chińską. Tłumaczył z Janem Wyplerem utwory Li Tai Po, o których pisał, że „należały do najpotężniejszych liryków wśród literatur świata”. Był wielkim znawcą literatur niemieckojęzycznych i łużyckiej. Wybór, jakiego dokonał, nierozzerwalnie jednak związał jego wyobraźnię z ziemią. Poeta czerpie swoją inspirację z doświadczenia. Człowiek jest istotą ulepioną z ziemi, do niej przywiązana i przynależąca. Liryczna wyobraźnia autor *Hany* wykraja obraz świata, w którym najważniejsza staje się „ziemska metafizyka” – łącząca los człowieka z miejscem egzystencji.

Wyobraźnia pochodzącego z Tarnowskich Gór Bolesława Lubosza, młodszego o dwanaście lat od Szewczyka, jest przedmiotem drugiego szkicu. Podobnie jak na Szewczyka, również na Lubosza mocno oddziałuje Śląsk. Jego poetyckie *imaginarium* silnie związane jest zarówno z przestrzenią, w której przyszło mu żyć, jak i z jej historią. Fascynacja geologiczną historią regio-

nu sprawia jednak, że wyobraźnia Lubosza wiąże się myśleniem o ziemi jako miejscu magicznym. To, co opisał w *Krainie gwarków i lasów*, a więc historia regionu, wpływa na jego sposób poetyckiego wystawiania. Metafora warstw ziemi, w które wrasta człowiek, jest tutaj kluczowa.

Tadeusz Kijonka przez uczestników życia literackiego stale kojarzony jest z Górnym Śląskiem. Wizerunek autora dopełnia jego działalność polityczna i społeczna, a także fakt, iż przez osiemnaście lat pełnił funkcję redaktora naczelnego założonego przez siebie miesięcznika społeczno-kulturalnego „Śląsk”. Jego poetycka wyobraźnia bardziej niż na regionie ufundowana jest jednak na doświadczeniu traumy. Wojna i okupacja, a także późniejsza i niespodziewana śmierć brata, stają się „raną”, miejscem szczególnym, z którym poeta się mierzy. Autor *Czasu, miejsca i słowa* uniwersalizuje doświadczenie regionu. Historyczne i mityczne podróże stanowią literacką drogę związania tego, co intymne, z tym, co kulturowe. Poeta wielokrotnie odwoływał się do tropów tradycji, wprost lub aluzyjnie sięgał do romantycznych toposów, łączył tradycję śląską (pozostającą w dominium pruskim) z tradycją polską (głównie z dominium rosyjskiego). Te – obecne przez lata – pokrewieństwa literatury kanonicznej i doświadczenia codzienności plebejskiej zaowocowały wieloma wierszami. Poemat *Pod Akropolem* jest utworem osobnym. Twórca postanowił zuniwersalizować dotychczasowe doświadczenie, Radlin (miejsce urodzenia) i Akropol (miejsce mitu) połączył w tym samym przeżyciu wyobraźniowym. Jakby chciał stwierdzić, że ponad czasem, miejscem i okolicznościami jest jeszcze coś nienaturalnie odrębnego – podmiotowe odczuwanie świata. Ponad wiekami, ponad miejscami.

Marian Kisiel pisał, że „w latach 60. [...] w poezji świetnie zaznaczył swe miejsce Feliks Netz”. Poliglota, tłumacz, pisarz, publicysta traktujący poezję jako „język ostatniej szansy”. Programowe wystąpienia Nowej Fali, mówiące o odpowiedzialności etycznej trwale wpłynęły na jego sposób postrzegania świata i rozumienia odpowiedzialności artysty. Jego poetycka wyobraźnia ukierunkowana jest na słowo – cielesne, pisane krwią. Jest ono dla Netza szczególnie ważne, to w nim bowiem ujawnia się metafizyka. Tylko też za jego pośrednictwem można wyrazić związek metafizyki z rzeczywistością. W słowie buduje swój dom. Mówiąc inaczej: język jest dla Netza nie tylko sposobem komunikowania się (intymnego, nieoficjalnego, a nawet buntującego się przeciw oficjalności), ale także azylem bezpieczeństwa, „szansą” na istnienie poza tym, co ogranicza nas i redukuje nasze myślenie do sloganów.

Bohaterem kolejnego studium jest Stanisław Krawczyk. Poeta urodził się w 1938 roku w Czeladzi. Mieszkał w Warszawie, Barlinku, Ustce, Elblągu, Bytomiu, ostatecznie osiedlił się w Dębnie, gdzie czynnie uczestniczył w budowaniu życia kulturalnego. Wiersz, zdaniem autora *Zrostów*, powinien oddawać blaski i cienie życia, rodzić się z doświadczenia przeżywania co-

dzienności. Obserwacja pracy, natury, śledzenie relacji, jaka zachodzi między człowiekiem a Bogiem, pozwala lepiej zrozumieć świat. Jednocześnie poeta wykorzystuje wielość stylów, aby odbiorców o tym powiadomić. Bywa eliptyczny w wierszach gnomicznych i nadto wylewny w próbach prawie poematowych. Poeta mocno zrośnięty z miejscem i czasem, jest rzecznikiem neoekspresjonistycznej pewności, że nie świat cywilizacji, ale świat natury najmocniej zbliża człowieka do wartości ludzkich i metafizycznych.

Dla Jerzego Lucjana Woźniaka, którego poezja jest przedmiotem kolejnego szkicu, natura jest najsilniej oddziałującym na człowieka elementem świata. Lasy, góry, zwierzęta, rośliny wkraczają w nią, stając się obsesyjnie powracającym tematem wierszy. Będąc poetą gór (ten motyw powtarza się najczęściej), autor *W Tatrach* mocno akcentuje paralełę/opozycję tego, co horyzontalne i tego, co wertykalne. Góry są może najlepszym miejscem, w którym daje się zauważyć to, co znikome, i to, co wieczne. Poeta nie zagłębia się w polską tradycję wierszy górskich, raczej jest empatycznie nastawiony do świata. Jego wyobraźnia jest poniekąd „dendrologiczna” (narasta jak słoje drzewne), a poniekąd opiera się na zwykłych, niezwykłych jednak w swej istocie doznaniach. Jak w życiu: to, co oczywiste, potrafi także stać się – w wyjątkowych okolicznościach – epifanią.

Wydawać by się mogło, że na wyobraźnię poetycką Edwarda Zymana wpłynęła najmocniej przymusowa emigracja. Doświadczył jej w 1983 roku. Opuszczając Śląsk po szesnastu latach intensywnej działalności twórczej, najprawdopodobniej nie spodziewał się, że Kanada stanie się dla niego miejscem stałego pobytu. Od momentu wyjazdu z kraju poeta zaczął funkcjonować w świadomości publiczności literackiej jako pisarz, pisarz wygnaniec, pisarz uchodźca wyrażający w wierszach tęsknotę za ojczyzną. Tymczasem jego wyobraźnia poetycka ciągle trwa w stanie wyobcowania. Emigracja pogłębiła tylko to, co w jego wierszach obecne było już wcześniej. Poezja – zdaniem Zymana – ma docierać do najgłębszych pokładów świadomości ludzkiej. „Nazywanie rzeczy” – „ból”, „niedoskonałości świata” – jest formą „przezwyćnięcia” tych uczuć. Co najważniejsze, u podstaw twórczości literackiej ma znajdować się rzeczywistość. Edwarda Zymana – z natury melancholik – skoncentrowany jest na poszukiwaniu miejsca, które mógłby nazwać domem.

Tadeusza Sławka i Andrzeja Szubę łączy ścisła przynależność pokoleniowa. Obaj byli członkami grupy „Kontekst”, obaj prowadzą badania nad kulturą angielską i amerykańską, obaj tłumaczą na język polski literaturę anglo-amerykańską. Wyrastając z przeświadczenia, że poezja powinna odkłamywać rzeczywistość, dekonstruowali język i pokazywali, że może on służyć do manipulacji jednostką. Ich wyobraźnia poetycka wyrasta z nowofalowej niezgody na zakłamy-

wanie rzeczywistości, jednak się na niej nie zatrzymuje. *Imaginarium* Tadeusza Sławka znalazło swój dom w kulturze, literaturze i filozofii. Jego poezja rodzi się z wieloletnich badań i studiów m.in. nad filozofią Jacques'a Derridy. Poeta czerpie inspirację z lektury. Droga artystyczna Andrzeja Szuby, choć można w jego poezji odnaleźć inspiracje twórczością imagistów, biegnie w innym kierunku. Wyobraźnia autora *Strzępów* zdominowana jest przez poszukiwania *sacrum*. Odczuwając głód metafizyczny, poeta poszukuje możliwości kontaktu z Bogiem.

Książkę zamyka szkic poświęcony wyobraźni poetyckiej ks. Jerzego Szymika – poety kapłana pragnącego zaświadczyć swoim życiem o istnieniu Boga. „Obok daty pod wierszami ks. Jerzego Szymika zazwyczaj pojawiają się informacje o miejscu [...]” – zauważyła Elżbieta Dutka. „Poeta przedstawia jednorazowe, autentyczne wydarzenie ze swojego życia, które od razu na drugi dzień dokumentuje w wierszu” – konstatowała Katarzyna Niesporek, interpretując *Dziewczynkę w złotych rajstopach*. Wyrazna sygnatura twórcza, biografizm i autentyzm są narzędziami w rękach poety kapłana prowadzącego ewangelizację.

Studiów nad wyobraźnią poetycką autorów z Górnego Śląska nie zamierzam przerywać. Przygotowałam interpretację poezji Stanisława Horaka, która wejdzie do kolejnego tomu *Światów poetyckich* (pod moją redakcją i Mariana Kisiela). Seria także się zmienia. W 2018 roku dr hab. prof. UŚ Joanna Kisiel zaproponowała stworzenie drugiej serii *Światów poetyckich*, których bohaterkami byłyby poetki, m.in. Genowefa Jakubowska-Fijałkowska, Barbara Gruszka-Zych, Marta Podgórnik, Katarzyna Młynarczyk, Wioletta Grzegorzewska, Irit Amiel. To konieczne upomnienie się o zapoznane lub funkcjonujące ubocznie, lecz każdorazowo znakomite osobowości twórcze. Kobięca wyobraźnia jest zupełnie inną opowieścią. Tom poświęcony Barbarze Gruszcze-Zych, o której poezji konferencja odbędzie się w listopadzie 2019 roku, będę redagować z dr hab. prof. UŚ Joanną Kisiel.

VI. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Po uzyskaniu stopnia doktora nadal kontynuuję badania zapoczątkowane przeze mnie wcześniej. Wraz z dr Katarzyną Niesporek zorganizowałam w 2016 roku konferencję naukową pod tytułem *Literatura popularna 3: Kryminal*. Sesja i złożona do wydawnictwa po recenzji monografia wieloautorska, jest dalszym ciągiem badań zapoczątkowanych w 2013 roku. Wraz ze współpracownikami planujemy rozwijać te badania. W planach są kolejne sesje (między innymi poświęcone: literaturze dziecięcej i młodzieżowej, seryjności literatury, romansowi).

Zajmując się twórczością Emila Zegadłowicza zainteresowałam się pojęciem kolekcjonerstwa.

Ewa Bartos

Podjęłam próbę zrozumienia i zbadania powodów gromadzenia przez ludzi przedmiotów. Interesuje mnie sama czynność zbierania. Odwołując się do badań bibliotekoznawców, filologów, filozofów i kulturoznawców próbuję opisać różne funkcje tego zajęcia. Do tej pory opublikowałam na ten temat dwa teksty (o bibliofilskiej pasji Emila Zegadłowicza oraz Juliana Tuwima). Trzeci artykuł na ten temat został pozytywnie zrecenzowany i ukaże się niebawem drukiem. Planuję kontynuację tych badań.

W polu moich zainteresowań znajduje się także twórczość pisarzy emigracyjnych. Ich stosunek do świata oraz wpływ, jaki na ich pisarstwo ma zmiana miejsca zamieszkania. Bohaterami moich szkiców stali się: Zygmunt Ławrynowicz, Andrzej Busza, Bogdan Czaykowski, Anna Frajlich. Planuję kontynuację tych badań.

Interesuje mnie również okres dwudziestolecia międzywojennego. Jest to czas nie tylko dużych przemian, ale także ujawnienia się talentów literackich, które do dziś mają duży wpływ na literaturę. Jerzy Liebert (tekst po recenzji wydawniczej, w druku) Stanisław Baczyński, Władysław Sebyła to twórcy, nad których działalnością pisarską się dotychczas pochyliłam. Planuję kontynuację badań nad okresem dwudziestolecia międzywojennego.

Byłam także wykonawcą w projekcie naukowym NPRH *Obrazy Boga, człowieka i świata w literaturze polskiej XX wieku*, kierowanym przez dr. Józefa Marię Ruszara (11 H 13 0472 82).

Obecnie podejmuję kolejne wyzwania. Zostałam przyjęta z referatami na dwa międzynarodowe kongresy, które odbędą się w czerwcu 2019 roku: (*Annual Conference EASR (European Association for the Study of Religions)*) i *Special Conference IAHR (International Association for the History of Religions)*, 25–29.06. 2019, Tartu, Estonia; *Seventh World Congress on Polish Studies at the University of Gdańsk*, 14–16. 06. 2019, Gdańsk).

VII. Działalność dydaktyczna, organizacyjna i popularyzatorska

W ramach Studiów Doktoranckich na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w latach 2009-2014, a także w ramach zatrudnienia na stanowisku asystenta (od 2013 roku) w Zakładzie Literatury Współczesnej Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego Uniwersytetu Śląskiego, prowadziłam zajęcia z teorii literatury, poetyki, analizy i interpretacji dzieła literackiego oraz historii literatury. Prowadziłam także wykłady z kultury literackiej i literatury popularnej na kierunku *Bibliotekoznawstwo* (studia niestacjonarne). Od momentu mojego zatrudnienia najpierw na stanowisku asystenta, później adiunkta, uczestniczę czynnie w pracach Zakładu Literatury Współczesnej (obecnie Zakładu Literatury XX i XXI Wieku), przygotowując

Ewa Bartos

sylabusy, programy zajęć akademickich. W semestrze zimowym roku akademickiego 2014/2015 pełniłam funkcję opiekuna II roku studiów na studiach stacjonarnych pierwszego stopnia na kierunku filologia polska. Pełnię funkcję promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim mgr Eweliny Palian-Kobieli. Promotorem rozprawy jest dr hab. Anna Tokarska. Dysertacja po recenzjach oczekuje na obronę publiczną. Obecnie prowadzę seminarium dyplomowe, opiekuję się pięciorgiem studentów piszących u mnie prace licencjackie.

Od 2014 roku wraz z dr Katarzyną Niesporek jestem sekretarzem Komitetu Okręgowego Olimpiady Literatury i Języka Polskiego w Katowicach. W ramach działań komitetu organizujemy wykłady, warsztaty, spotkania dla gimnazjalistów, licealistów i nauczycieli. Co roku uczestniczymy w pracach Komitetu Okręgowego i odbywającego się w Konstancinie Jeziornej finału zawodów. W latach 2015–2017 wraz z dr Katarzyną Niesporek zostałam poproszona przez Komitet Główny Olimpiady Literatury i Języka Polskiego przy Instytucie Badań Literackich PAN o przeprowadzenie konkursu historycznoliterackiego *Henryk Sienkiewicz – w 170. rocznicę urodzin i 100. rocznicę śmierci*, który był adresowany do uczniów szkół średnich i ostatniej klasy gimnazjum.

Moja działalność organizacyjna rozpoczęła się podczas studiów magisterskich i trwa do dzisiaj. Jako studentka organizowałam konferencje i obozy naukowe, wyjazdy, zebrania i spotkania naukowe, zajmowałam się zdobywaniem środków na działalność Studenckiego Koła Naukowego Teorii Literatury. W czasie studiów doktoranckich, a później jako etatowy pracownik naukowo-dydaktyczny czynnie uczestniczyłam/uczestniczę jako organizator i współorganizator w konferencjach naukowych, spotkaniach i sympozjach.

Ważną częścią działalności organizacyjnej jest dla mnie redagowanie książek umożliwiające tworzenie miejsca dla innych uczonych, w którym będą mogli upowszechnić swoje badania. Jestem redaktorem 5 książek. Równie ważną częścią mojej działalności jest popularyzacja literatury i nauki o literaturze. Szczególnie cenię sobie wieloletnią współpracę z miesięcznikiem społeczno-kulturalnym „Śląsk”.

Od 2015 roku pełnię funkcję sekretarza redakcji czasopisma „Narracje o Zagładzie”, a od 2016 roku jestem skarbnikiem katowickiego oddziału Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. Należę także do Stowarzyszenia Pisarzy Polskich oraz do Komisji Historycznoliterackiej PAN – oddział w Katowicach.

Za swoją pracę naukową trzykrotnie byłam wyróżniona nagrodami JM Rektora Uniwersytetu Śląskiego (2014, 2015, 2017). W roku 2019 Senat Uniwersytetu Śląskiego uhonorował mnie Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Uniwersytetu Śląskiego”.

Ewa Bartos

Podsumowując: wyniki moich badań upowszechniałam na konferencjach naukowych (jako referentka wzięłam udział w 20 konferencjach). Opublikowałam 32 artykuły naukowe, 29 recenzji literackich, 4 wstępy do tomów zbiorowych, 1 postowie. Jestem autorką 5 książek własnych, redaktorką naukową 5 tomów zbiorowych.

Ewa Bartos